

УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

УДК 330.542:338.43

СУЧАСНИЙ СТАН І ПРОГНОЗИ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ ЦУКРУ

Л. І. Михайлова, д.е.н., професор, Сумський національний аграрний університет

О. П. Неженець, н.с., Сумський національний аграрний університет

У статті узагальнено основні тенденції, зміни та прогнози розвитку світового ринку цукру. Розглянуті та проаналізовані найбільші світові виробники цукру. Висвітлено прогноз світового виробництва та світового експорту цукру у 2011/12 маркетинговому році. Проаналізовані ціни на цукор-сирець та цукор-білий, виявлені фактори впливу на світові ціни на цукор.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Цукор є цінним харчовим високоенергетичним продуктом, який необхідний для організму людини. Більше 50% цукру споживається у вигляді цукровмістких харчових продуктів: кондитерських та хлібобулочних виробів, морозива, джемів, а також солодких безалкогольних напоїв. З рослин, які вміщують значну кількість цукрози, промислове значення мають цукрова тростина, цукровий буряк, цукрове сорго, цукровий клен, цукрові пальми та ін.

Розвиток світової економіки, зростання чисельності населення зумовило не тільки збільшення виробництва цукру, а й стрімке підвищення та перерозподіл обсягів світової торгівлі. За останні роки значно змінилася кон'юнктура світового ринку цукру, що зумовлено стрімким нарощуванням виробництва цукрової тростини і не менш стрімким зменшенням вирощування цукрових буряків. Тенденції та зміни, які відбуваються на світових ринках обов'язково мають вплив і на вітчизняні ринки. Це ж стосується й ринку цукру, який є невід'ємною частиною світового ринку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження теоретичних, методологічних та прикладних питань ринку цукру знайшли відповідне відображення в наукових працях таких вітчизняних вчених як Андрійчук В.Г., Борщевський П.П., Варченко О.М., Дудар Т.Г., Коденська М.Ю., Лиськов В.В., Шаповал М.П., Шевчук Г.В., Шпичак О.М., Фурса А.В. та багатьох зарубіжних вчених - Боєва В.Р., Зельднера А.Г., Клюкача В.А., Ушачова І.Г.

Формування цілей статті. Метою дослідження є вивчення проблем, пов'язаних з аналізом тенденцій та змін, що відбувалися на світовому ринку цукру. Обґрунтування прогнозів щодо структури світового виробництва та світового експорту цукру у 2011/12 маркетинговому році.

Виклад основного матеріалу дослідження. Цукрова тростина є основним цукровим носієм тропічних країн, хоча також може вирощуватися в районах сухих субтропіків на полях зі штучним зволоженням. Основні зони вирощування – Південна, Центральна та, частково, Північна Америка, країни Південної та Південно-східної Азії, Австралія та південь Африки.

Цукрова тростина – багаторічна рослина, яка

належить до злаків. Цукрова тростина вміщує 73-76% води та 24-27% сухих речовин. Цукристість цукрової тростини складає 12-14%. Як багаторічна рослина тростина, яка висаджена один раз, приносить декілька врожаїв. Від однієї висадки отримують 3-4 врожаї та після цього проводять нові посадки. Врожайність цукрової тростини без зволоження 40-50 т/га, при зволоженні – до 90 т/га.

Вирублена цукрова тростина повинна бути переробленою упродовж однієї доби, для запобігання швидкого розпаду цукрози (в середньому 0,8% за добу).

Три чверті світового об'єму цукру виробляється з цукрової тростини. Переважна кількість виробництва в світі пояснюється низкою причин:

1. По-перше, це більша, у порівнянні з цукровим буряком, врожайність та вихід цукру з неї, а також відносно невеликі затрати виробництва.

2. По-друге перевагою цукрової тростини як сировини є також більша тривалість періоду збирання та переробки, що забезпечує більшу тривалість виробничого сезону. Так, якщо виробничий сезон переробки цукрового буряку в більшості бурякосійних районів не перевищує 80-100 діб, то в країнах Карибського басейну тривалість тростинно-цукрового сезону складає приблизно 150 діб, в ПАР – 240 діб, в Перу – 360 діб. Це дає змогу більш ефективно використовувати виробничі потужності, знижує затрати.

3. По-третє цукор-сирець простіше отримувати, транспортувати через океан, легше реалізовувати на світовому ринку. Але цукор-сирець, який експортується в інші країни, потрібно додатково рафінувати та реалізувати.

За даними Продовольчої та сільськогосподарської організації Об'єднаних націй (FAO), у світі очікується збільшення обсягів виробництва цукру. Якщо у 2009/10 маркетинговому році було вироблено 157,7 млн. т, в 2010/11 – 166,3 млн. т, то в 2011/2012 – 173,1 млн. т, або майже на 4% більше попереднього року. Споживання на одну особу залишається незмінним на протязі 3 років і складає приблизно 23,8 кг. Майже 70% цукру, що виробляється у світі, використовується для внутрішнього споживання. Рівень споживання цукру на особу в основних країнах-виробниках цукру коливається від 9 кг на рік у Китаї до 59 кг на рік у

Бразилії при нормі у 20 кг [1, с.330-331]. Кінцеві запаси поступово збільшуються до 62,3 млн. т, або на 9,3% до минулорічного рівня. Обсяги сві-

тової торгівлі оцінюються на рівні 48,1 млн. т, що на 6,1% менше минулорічного показника (Табл.1.)

Таблиця 1

Світовий ринок цукру*				
	млн. тонн			2011/2012 МР у % до 2010/2011
	2009/2010 МР	2010/2011 МР	2011/2012 МР	
Виробництво	156,7	166,3	173,1	4,1
Торгівля	58,1	51,3	48,1	-6,1
Використання	162,6	164,1	166,6	1,5
Кінцеві запаси	54,8	56,5	62,3	10,3
Споживання на одну особу в рік, кг	23,8	23,8	23,8	0

* за даними FAO [2]

Загалом цукор виробляють понад 120 країн світу. Традиційно виокремлюють три основні регіони його виробництва:

- Північна півкуля, до якої належать країни-виробники бурякового цукру у Європі, Північній Америці, Центральній Азії та Північній Африці;

- Екваторіальний регіон, що включає країни-виробники тростинного цукру в Азії, Північній та Центральній Америці, Африці;

- Південна півкуля, де зосереджені країни виробники тростинного цукру у Південній Америці, Південній Африці та Океанії.

П'ять найбільших виробників цукру у світі складають - Бразилія, Індія, ЄС, Китай та США (Рис.1). Їх частка у світовому виробництві щорічно сягає 60%. І хоча у окремі роки до п'ятірки можуть входити інші країни, зокрема Таїланд та Ме-

ксика, саме перша п'ятірка є визначальною з точки зору світової кон'юнктури.

Важливо зазначити, що Бразилія та Індія належать до виробників тростинного цукру і їх взаємодія є вирішальною з точки зору пропозиції у цьому сегменті. ЄС є найбільшим світовим виробником як цукрових буряків, так і, відповідно, бурякового цукру. Китай та США поєднують вирощування цукрових буряків та цукрової тростини і, відповідно, виробництва цукру з них. Збереження у цих країнах цукрового буряківництва, незважаючи на більш дешевшу тростину, є віддзеркаленням загальносвітових тенденцій протистояння бурякового та тростинного цукровиробництва і свідчить про стратегічне значення цукрового буряку у збереженні балансу сільськогосподарського виробництва.

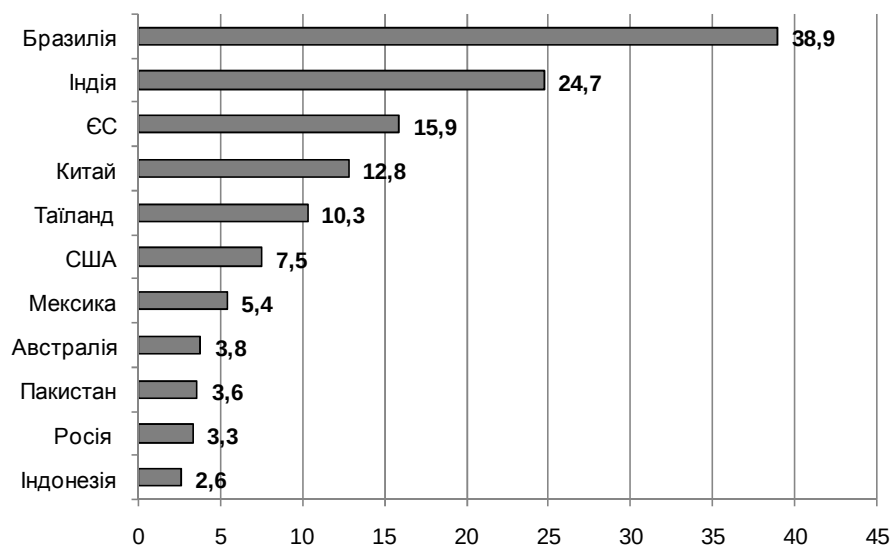

Рис. 1. Найбільші світові виробники цукру 2010/2011 м.р., млн.т. *

*за даними FAO [2]

В 2011/12 м. р. очікується збільшення виробництва цукру в основних країнах-виробниках. Так, обсяги виробництва солодкого піску у ЄС-27 зростуть на 9% до попереднього року, Індії на 13%, Китаї - на 2%. Проте, прогнози щодо ситуації на внутрішньому ринку Бразилії є неоднозначними.

Так, обсяги виробництва солодкого продукту в країні становитимуть 35,9 млн. т, що на 8,3% менше минулорічного. Зменшення виробництва обумовлено несприятливими погодними умовами вирощування цукрової тростини. Недоотримання врожаю оцінюють в межах 62 млн. т.

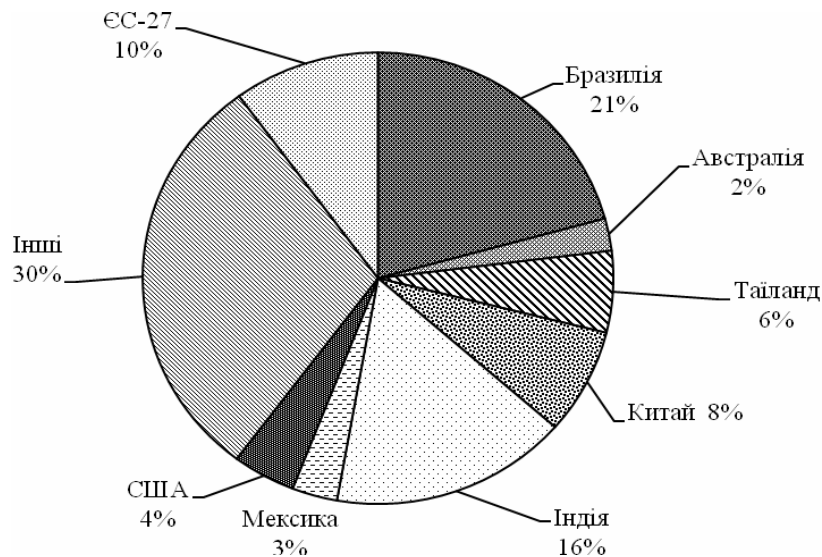

Рис. 2. Прогноз структури світового виробництва цукру у 2011/12 маркетинговому році*
* за даними FAO [2]

Бразилія традиційно експортує 45-55 % виробленого цукру, цей показник коливається в залежності від обсягів внутрішнього виробництва та ситуації на світовому ринку. Кілька десятиліть поспіль країна є світовим лідером за експортом цукру. В 2011/12 м. р. Бразилія реалізуватиме на світовому ринку 22,1 млн. т цукру, Таїланд, – другий світовий експортер цукру – 6,7 млн. т, Австралія – 3,0 млн. т. Індія збільшить поставки експорту з 1,1 млн. т до 2,4 млн. т. Головні традицій-

ні ринки збуту цукру сирцю – Росія, Єгипет, Іран, ОАЕ. Бразилія експортує головним чином до країн Азії та Африки. Країни Європейського Союзу експортуватимуть 0,4 млн. т цукру, що менше на 76% від показника минулорічного рівня. Окрім цього, країни Європейського Союзу є найбільшими імпортерами з очікуваними зовнішніми закупівлями 3,6 млн. т. До великих покупців цукру на світовому ринку також належать Китай, Індонезія, США, Японія, Пакистан та Росія.

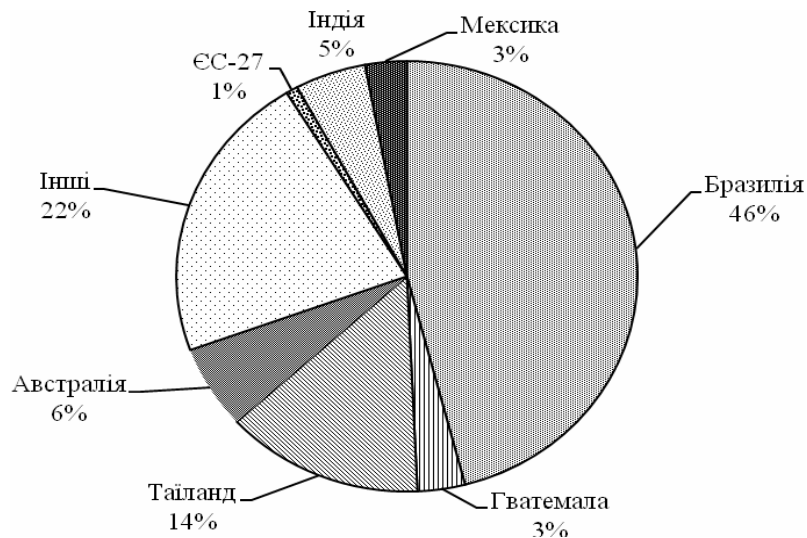

Рис. 3. Прогноз структури світового експорту цукру у 2011/12 маркетинговому році*
* за даними FAO [2]

Країни, що вирощують цукрову тростину, постають перед необхідністю забезпечити зберігання та експорт величезних обсягів цукру кожного сезону. У той час, як виробництво (рафінування) білого цукру є досить енергоємним технологічним процесом, найбільші виробники цукрової тростини експортують, в основному, цукор-сирець (вміст домішок у якому становить 2-4%), а не білий цукор [3].

Вплив України на світовий ринок цукру є не значним. Її частка у загальносвітовому виробництві ледь перевищує 1%. За останні три роки експорт цукру здійснювався не великими обсягами в основному до Казахстану, Киргизії, Молдови, Таджикистану, Литви, Туркменії, Росії, Грузії тощо. Проте, у новому сезоні розглядається можливість експорту цукру в Об'єднані Арабські Емірати (ОАЕ). Представники арабської ALP Plus

General Trading Co. LLC, після відвідин Володимир-Волинського цукрового заводу (компанія «Техно-центр»), залишилися задоволеними якістю цукру. Тож, арабська компанія зацікавлена в придбанні до 300 тис. т солодкого піску для потреб внутрішнього ринку країни та реекспорту. Це стало можливим після подорожчання з червня

поточного року на 50% вартості цукру-сирцю, що підвищило конкурентоспроможність вітчизняної продукції на світовому ринку.

На світовому ринку цукру спостерігається тенденція до зростання цін (Табл.2.). Так, світова ціна на цукор підвищилася більше, ніж в 2 рази в 2011 році (жовтень) у порівнянні з 2005 роком.

Таблиця 2

Світові ціни на цукор-сирець та цукор білий*			
Рік	Ціна на цукор-сирець, центів за фунт	Ціна на білий цукор, центів за фунт	Індекси цін (2002-04=100)
2005	9,9	13,2	140,3
2006	14,8	19,0	209,6
2007	10,1	14,0	143,0
2008	12,8	16,1	181,6
2009	18,1	22,2	257,3
2010	21,3	27,2	302,0
2011(жовтень)	25,5	30,7	361,4

*за даними FAO [2]

На зростаючий ціновий тренд впливали такі фактори:

- зростання світового споживання, активні тендерні закупівлі;
- рецесійний стан економіки, знижує рівень інвестицій у світову цукрову галузь;

- наростаючі інфляційні процеси в світі, долар, що дешевшає;
- зростання спекулятивних операцій фондів і волатильності ринку;
- сезонні фактори динаміки цін, що показують цінову залежність від фундаментальних факторів.

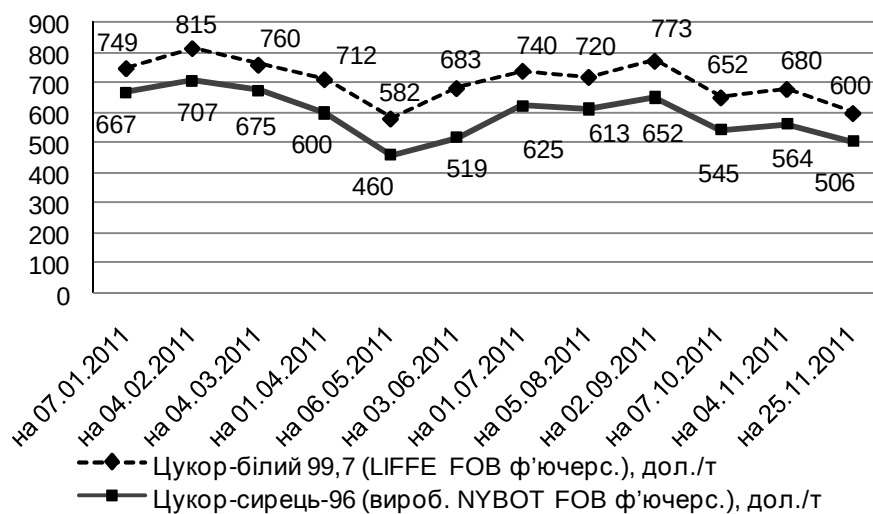

Рис.4. Ціни на цукор-білий 99,7 (LIFE FOB ф'ючерс.) та цукор-сирець 96 (вироб. NYBOT ф'ючерс.) у 2011 році, дол./т. *

*за даними арк.-inform [4]

За даними Світової сільськогосподарської та продовольчої організації (FAO), індекси цін на цукор у січні 2011 року перевищили базисний рівень 2002-2004 років у 4,2 рази. Середня ціна солодкого піску на той час становила 36,4 USD c/lb (американських центів за фунт; 1 кг = 2,2046 фунта). Упродовж лютого-квітня поточного року ціни знизилися на 25% до 27,2 USD c/lb. З червня ситуація змінилася на користь виробників цукру. Ціни почали поступово зростати, досягши у другій

половині серпня відмітки 30,96 USD c/lb. У наступні три місяці спостерігалось зниження цін. Ціна, яка зафіксована у жовтні, становила 25,45 USD c/lb. В цілому світові ціни залишаються відносно високими порівняно з аналогічним періодом 2010 року. Основними факторами, які вплинули на зниження світової ціни на цукор в 2011 році, є:

- зростання світового виробництва цукру;
- зменшення попиту внаслідок світової кризи;
- зниження цін на енергоносії;

- підвищення курсу долара США (з початку квітня) по відношенню до валюти основних країн-експортерів.

Висновки. Виробництво цукру є привабливою галуззю з точки зору довгострокової перспективи. На світовому ринку, як відомо, існує дефіцит продовольства. В першу чергу зерна (що надалі може позначитися на виробництві м'яса і молока), а також цукру. Виробництво солодкого продукту з цукрового буряку зараз є менш конкурентоздатним, чим з цукрової тростини. Посіви

під цукровими буряками вимагають набагато більших затрат, тому багато країн стали вирощувати її значно менше. Проте площі, які задіяні під вирощування тростини, обмежені і експлуатуються майже на межі. Тому надалі нарощувати виробництво цієї культури буде проблематично. А ось світовий попит на цукор найближчими роками прогнозується високий, а значить, ціни на цей продукт безпосередньо залежатимуть від можливості відродження у світовому масштабі виробництва цукру з цукрового буряку.

Список використаної літератури:

1. Мельник Т.М. Міжнародна торгівля товарами в умовах посилення глобалізаційної конкуренції: / Т.М. Мельник – К.: КНТЕУ, 2007. – 396 с.
2. fao.org.ua
3. Мазур Є. Солодкий біль / Є. Мазур // Агробізнес сьогодні. - 2008. - № 13-14. - С. 18-21.
4. www.apk-inform.com.
5. Пиркін В. І. Бурякоцукрове виробництво в умовах кризи / В.І. Пиркін В // Цукрові буряки. –2009. № 3. – С. 4-6.
6. www.sugarbeet.gov.ua/

В статье обобщены основные тенденции, изменения и прогнозы развития мирового рынка сахара. Рассмотрены и проанализированы наибольшие мировые производители сахара. Освещен прогноз мирового производства и мирового экспорта сахара в 2011/2012 маркетинговом году. Проанализированы цены на сахар-сырец и сахар белый, выявлены факторы, влияющие на мировые цены на сахар.

The major trends, developments and forecasts for the world sugar market are summarized in the article. The world's largest sugar producers are considered and analyzed. The world production and world exports of sugar in 2011/12 marketing year are prediction. The prices of raw sugar and sugar-white are analyzed, their impact on world prices for sugar is found.

Дата надходження до редакції: 16.03.2012 р.

УДК 371.315:378.115

УДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ПРИ ВИКЛАДАННІ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН В ВУЗІ

Н. М. Пономаренко, к.е.н., доцент, Сумський національний аграрний університет

Удосконалення навчального процесу при викладанні економічних дисциплін в вузі. В статті розглядаються питання удосконалення навчального процесу при викладанні економічних дисциплін в вузі, визначаються інноваційні підходи до його організації.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Україна сьогодні бере курс на нову якість соціально-економічного розвитку, який передбачає здійснення глибоких кардинальних змін в вирішальній сфері людської діяльності – економіці. Їх суттєвість полягає в проведенні радикальних економічних реформ, що забезпечують формування ефективних ринкових відносин. Але хід реформ, які здійснюються останнім часом показав, що багатьом господарникам і спеціалістам не вистачає якісно нових економічних знань. Вирішити цю проблему, насамперед пов'язану з успіхом економічного реформування, в першу чергу, і головним чином, покликана добре організована система економічної освіти. В зв'язку з цим важливе значення має формування і функціону-

вання системи економічної освіти, яка дозволяє здійснити якісно новий підхід не тільки до підготовки кадрів високої кваліфікації в сфері економіки і управління, але і перепідготовки кадрів та підвищення кваліфікації спеціалістів, а також економічної освіти всіх верств населення. Важливу роль при цьому може відігравати удосконалення організації учбового процесу при викладанні економічних дисциплін в аграрних університетах на основі впровадження інноваційних технологій і активних методів навчання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Проблеми удосконалення навчального процесу при викладанні економічних дисциплін пригортає увагу багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених та практикуючих викладачів. Цим питанням при-